

УДК 330.341.1

О. І. Бібен,
аспірант, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МЕТОДИЧНИЙ КОНТЕКСТ

О. Biben,
graduate student, Dnepropetrovsk state agrarian-economic university

ECONOMIC EFFICIENCY INNOVATION: METHODOLOGICAL CONTEXT

Розглянуто методичні підходи до визначення ефективності інновацій в аграрній сфері, визначено переваги й недоліки сучасних підходів стосовно оцінки економічної ефективності інвестицій в інновації агропромислового виробництва та окреслено можливості й напрями їх вдосконалення.

Систематизовано методичні підходи вітчизняних та іноземних вчених щодо методики оцінки інноваційної діяльності. Встановлено, що їх можна згрупувати наступним чином: порівняння фактичних показників із нормативними по галузі; динаміка показників порівняння значень пов'язаних показників.

Доведено, що для оцінки ефективності освоєння інновацій, необхідно залучити систему показників технологічної, економічної, соціальної та екологічної ефективності. Такий підхід гарантуватиме аграрному виробництву постійне отримання вичерпної інформації про стан і ефективність інноваційних процесів. Також механізм даної оцінки повинен мати адаптаційний характер, здатний пристосовуватися до низки постійно наростаючих проблем у здійсненні інноваційної політики сучасних аграрних підприємств.

Methodical approaches to determine the effectiveness of innovations in agriculture, defined benefits and drawbacks of modern approaches to evaluate the cost-effectiveness investments in innovation agricultural production and outlines opportunities and areas for improvement.

The methodical approach domestic and foreign scientists on the methodology for assessing innovation. Established that they can be grouped as follows: a comparison of actual performance with industry regulations; dynamics of the comparison of related parameters.

It is proved that for evaluating the effectiveness of development innovation must involve a system of indicators technological, economic, social and environmental performance. This approach ensures continuous production agricultural receive comprehensive information on the status and effectiveness of innovation processes. Also the mechanism of evaluation should be adaptive in nature, able to adapt to the ever-growing number of problems in the implementation of the innovation policy of modern agricultural enterprises.

*Ключові слова: інновації, ефективність, розвиток, проект, інвестиції, агропромислове виробництво.
Key words: innovation, performance, development, design, investment, agro-industry.*

ВСТУП

Перехід до інноваційної моделі розвитку має особливе значення для агропромислового виробництва, саме воно забезпечує продовольчу безпеку країни, формує значну частку валового внутрішнього продукту та фонду споживання населення. Сільське господарство на шляху до підвищення ефективності й конкурентоспроможності значною мірою залежить від інноваційної діяльності, спрямованої на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок та впровадження на ринок нових товарів і послуг. В умовах подолання кризових деформацій економічного розвитку особливої актуальності набувають проблеми активізації та ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності в агропромисловому виробництві. Тому на часі розробка нових концептуальних та методичних підходів до оцінки економічної ефективності інновації в аграрній сфері.

Безперечним є той факт, що проведення оцінки інноваційного розвитку підприємства з метою визначення рівня ефективності інвестування інновацій потребує комплексного аналізу ефективності інноваційної діяльності за чітко сформованою системою кількісних показників, які найбільшою мірою будуть відповідати специфіці агропромислового виробництва та інформуванню різних зацікавлених сторін, залучених до інноваційних процесів на підприємстві, про якість отриманих інноваційних результатів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблематику ефективності інновації в агропромисловому виробництві, активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні досліджували у своїх працях іноземні та вітчизняні вчені: С. Володін, О. Гудзь, О. Даций, І. Жукович, А. Загородній, Л. Курило, Г. Саранчук,

М. Малік, С. Тивончук, О. Н. Уколова, Г. Цадо, В. Шпикуляк, В. Ягудин, О. Янковська та інші [2; 8]. Питання оцінки ефективності інноваційної діяльності господарства та галузей агропромислового виробництва розкриваються у працях відомих українських вчених-економістів таких, як П. Гайдучський, В. Геєць, М. Зубець, І. Лукінов, П. Саблук та ін. У цих роботах приділяється багато уваги обґрунтуванню теоретичних аспектів здійснення інновацій, їх впровадження у практику життєдіяльності, оцінці ефективності інноваційної діяльності.

Але питання оцінки економічної ефективності інновацій та інвестицій в інновації агропромислового виробництва і окреслення можливостей й напрямів їх вдосконалення залишаються недостатньо розробленими. У подальших дослідженнях слід визначити ефективні шляхи удосконалення методичних підходів оцінки ефективності інвестицій в інновації агропромислового виробництва, які дозволять вирішити проблему невизначеності та недооцінки інноваційних результатів у практиці сучасних агропромислових підприємств.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є дослідження методичних підходів до визначення ефективності інновацій в аграрній сфері та з'ясування переваг і недоліків чинних методичних підходів стосовно оцінки економічної ефективності інвестицій в інновації агропромислового виробництва та окреслення можливостей й напрямів їх удосконалення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інновації в сільському господарстві спрямовані на задоволення певної суспільної потреби, зокрема, продовольчих потреб населення шляхом поліпшення землі як природного ресурсу, створення нових сортів рослин, порід тварин тощо. Вони є засобом, використання якого дає можливість одержати певний економічний ефект, пов'язаний з реалізацією цілей розвитку агропромислового виробництва, підвищенням ефективності його функціонування. Специфіку реалізації інновацій в агропромисловому виробництві зумовлюють: різноманітність сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, вагама різниця в технологіях їх виробництва; значна диференціація окремих регіонів країни за агротехнологічними умовами виробництва; залежність використовуваних у сільському господарстві технологій від природних умов; розпорошеність сільськогосподарського виробництва на значній території; велика різниця в періодах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції; відособленість сільськогосподарських товаровиробників від наукових установ, що займаються виробництвом науково-технічної продукції; відсутність організаційно-економічного механізму передачі досягнень науки сільськогосподарським товаровиробникам [9, с. 29—30].

При визначенні напрямів інвестування інновацій в агропромисловому виробництві виокремлюють п'ять особливостей інвестування: тривалий процес розробки новації; інновації мають, як правило, покращувальний характер; дослідження живих організмів; провідна роль науково-дослідних установ; залежність від природної зони та клімату [12, с. 55].

Принципи і методи визначення економічної ефективності інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств сформовані складним та суперечливим шляхом розвитку як самого агропромислового виробництва, так і специфіки інноваційного процесу в ньому.

Погляди вчених на сутність ефективності діяльності змінювалися в часі. Основу сучасних економічних досліджень ефективності складає одне з перших визначення поняття "ефективність", сформульоване представниками неокласичної школи політекономії (В. Паретто, Й. Шумпетром) у кінці XIX ст. На їх думку, під ефективністю розуміється відношення витрат і результатів [11]. У той же час П. Друкер доводить, що результативність є наслідком певних процесів, виконання функцій, завдань, досягнення цілей, а ефективність — наслідком правильності таких дій, проте як перше поняття, так і друге є однаково важливими. Інші зарубіжні автори, а саме: М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі вважають, що ефективність характеризується співвідношенням між обсягом виробництва продукції і необхідними для її виготовлення ресурсами, тобто визначається як внутрішній параметр функціонування підприємства, віддзеркалюючи ефективність використання ресурсів. С.Ф. Покропивний розглядає поняття ефективності стосовно виробництва і вказує, що ефективність виробництва становить комплексне відображення кінцевих результатів використання робочої сили (працівників) і засобів виробництва за певний проміжок. Також підкреслює, що сутнісне тлумачення ефективності діяльності як економічної категорії визначається об'єктивно діючим законом економії робочого часу. Л.І. Федулова визначає ефективність як оптимальне співвідношення задоволеності потреб певних груп [5].

Переважно вчені єдині в думці, що "ефективність" — поняття, яке виражає "результативність", тобто ефективність — це відношення результатів до витрат (ресурсів), що були витрачені на його отримання.

Результативність інноваційного процесу показує, у якій мірі було досягнуто мети за рахунок упровадження інноваційних дій на підприємстві, тобто кількісний рівень впровадженої інновації, а ефективність дасть можливість охарактеризувати якісний ступінь задоволення в процесі впровадження інноваційних заходів на підприємстві відповідно до розрахованих кількісних показників інноваційної діяльності на підприємстві [3].

Отже, можна стверджувати, що "метою оцінки ефективності інноваційної діяльності є комплексний аналіз ефективності інноваційної діяльності та її впливу на найважливіші показники діяльності підприємства, визначення доцільності й оптимальних варіантів реалізації нововведень, оперативне коригування параметрів інноваційних проектів та підтримка стратегічних інноваційних рішень" [10].

В економічній літературі висвітлюється низка підходів вітчизняних та іноземних вчених щодо методики оцінки інноваційної діяльності. У загальному вигляді їх можна згрупувати наступним чином: порівняння фактичних показників із нормативними по галузі; динаміка показників порівняння значень пов'язаних показників. Інноваційна діяльність в Україні знаходиться на початкових етапах свого розвитку залежно від галузі. Тому порівняння із середніми показниками по галузі є недо-

речним, адже їх значення не може бути об'єктивним орієнтиром. Нормативні показники для галузей національної економіки не розроблено з тих самих причин. Використання ж нормативів інших країн, на нашу думку, є некоректним, зважаючи на особливості становлення й розвитку економіки України.

Одним із ключових завдань у сфері фінансового забезпечення інноваційної діяльності є оптимізація вибору інноваційних проектів і оцінка їхньої економічної ефективності. Особливості розв'язання цього завдання на теперішній період, зокрема для України, визначаються: динамічністю змін, що виникають в економічному житті країни і зміною форм господарської діяльності; появою основ ринкових механізмів здійснення того чи іншого виду діяльності та нових інститутів господарювання, що сприяють забезпеченню переходу на нові форми економічних взаємовідносин; необхідністю прийняття ефективних і оптимальних рішень в умовах обмеженості ресурсів у широкому розумінні, тобто обмеженість як фінансових, так і виробничих ресурсів; різноманітністю методів і підходів до оцінки і вибору тих або інших інноваційних проектів, які умовно можна поділити на два класи. Перший — це методи і підходи, які застосовуються при оцінюванні інноваційних проектів з боку інвестора, тобто особи, що вкладає гроші в той чи інший проект. Другий — об'єднує методи і підходи, які використовують при оцінюванні інноваційних проектів з боку суб'єктів господарювання, що залучають інвестиційні ресурси на реалізацію проекту.

У сучасних умовах розвитку економіки використовують різні методичні підходи до оцінки інноваційного розвитку підприємства. Більшість вчених використовують комплексну оцінку ефективності інноваційної діяльності, за допомогою якої можна визначити інтегральний показник рівня інноваційного розвитку. Під останнім розуміється "результат оцінювання основних техніко-економічних показників діяльності підприємства, який ґрунтується на визначенні узагальнюючих показників шляхом застосування системи часткових показників та методу експертного опитування" [6]. Відповідно до цього інтегральний показник складається з трьох основних показників: ресурсної складової; технологічної складової; ринкової складової.

Також існують пропозиції щодо використання системи показників оцінки ефективності інновацій, до яких належать: показники виробничої ефективності науково-технічних заходів; показники фінансової ефективності науково-технічних заходів; показники інвестиційної ефективності науково-технічних заходів [7]. У такому контексті ефективність інноваційної діяльності також є і результатом від впровадження інноваційного проекту, який додатково до вищеперерахованих груп показників оцінюється на основі наступних якісних показників, а саме: показника інтегрального ефекту (чистий дисконтований дохід); показника внутрішньої норми прибутковості (дохідності); показника рентабельності інвестицій в інноваційний проект; показника періоду окупності.

Проведення оцінки інновацій на основі методичних підходів, які базуються лише на оцінці ефективності інвестиційного проекту, "не повною мірою підходять для оцінки ефективності інновацій" [4]. Але саме така прак-

тика оцінки інвестування інновацій переважає на будь-якому сучасному агропромисловому підприємстві та розглядається передусім як визначення ефективності від упровадження інвестиційного проекту з використанням нововведень.

Якщо структурувати сукупність методів і підходів до оцінки економічної ефективності інноваційних проектів саме з боку суб'єктів господарювання, що мають намір реалізувати певне інвестиційне рішення, то можна виділити основні напрями вибору проектів, які класифікуються за такими критеріями: стосовно наведених витрат; за різницею між результатом і витратами; за тривалістю виконання інвестиційних рішень. Дані три групи можуть бути класифіковані на методи статичного і динамічного аналізу інвестиційних рішень при впровадженні інновацій. Однак, незважаючи на таку різноманітність методів і підходів до оцінки ефективності інноваційних проектів, немає єдиного критерію оптимальності вибору інноваційного проекту, тобто відсутній інструментарій розробки оптимальної програми оцінки інвестиційних рішень.

Отже, можна виділити три основні проблеми при визначенні ефективності інноваційного проекту. По-перше, жоден з методів оцінки не є достатньо простим для розуміння менеджерів і, крім того, досить складним для врахування найбільш важливих реальних взаємодій різних чинників інноваційного проекту. По-друге, часто менеджери одночасно використовують оцінні показники, що враховують зміну вартості витрат і результатів у часі і ті що ігнорують ці зміни. Це дозволяє показати проект на стадії обговорення в привабливому або негативному вигляді. По-третє, проблемою є вибір показників, які забезпечують необхідну і достатню точність.

Одним з найпростіших методів, що використовується на заході, є статичний метод оцінки економічної ефективності. Саме в простоті полягає його цінність. Статична система оцінки містить набір середньорічних показників і вона занижує період повернення інвестицій, оскільки в ній не враховується фактор часу.

Відповідно до рекомендацій ЮНІДО (Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку) закордонна та вітчизняна практика застосовує кілька критеріїв оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств [11; 13]. Залежно від того, враховується чи ні параметр часу, їх поділяють на дві основні групи — часовані відповідно на дисконтних і на облікових оцінках. Процес дисконтування (Discounting) відображає приведення майбутніх вартостей до теперішніх вартостей для можливості їх порівняння. Методи, що враховують дисконтування, більш значимі для оцінки ефективності інноваційних проектів, оскільки враховують термін функціонування проекту та динаміку грошових потоків на всіх етапах його впровадження. Для оцінки ефективності інноваційних проектів найчастіше використовують такі критерії, як чистий приведений дохід (NPV), термін окупності інвестицій в інноваційний проект і показник приведених витрат як критерій порівняльної економічної ефективності.

Чистий приведений дохід, або чисте значення грошового доходу від інвестицій, або чистий дисконтований дохід NPV (Net Present Value), визначає поточну

вартість майбутніх доходів і витрат. Як зазначають М. Бертонеш та Р. Найт, формула NPV поєднує величину, строки та ризик очікуваних грошових потоків у майбутньому. Це найточніший критерій при прийнятті інноваційних рішень [1, с. 167]. Внутрішня норма прибутку, або коефіцієнт дисконтування IRR (Internal Rate of Return), становить відсоток, за яким сума доходів за час функціонування об'єкта дорівнює сумі інвестицій та поточних витрат. Або це норма дисконтування, коли величина чистого продукту, зведеного до початкового року витрат, перетворюється на нуль.

Перевага цього показника порівняно з нормою прибутку полягає в тому, що зазначена величина становить узагальнене, тобто середнє значення рентабельності з урахуванням результатів і витрат певного заходу інноваційної діяльності в аналізованому періоді. Найбільше цей методичний підхід застосовується за наявності обмеженого капіталу, коли потрібно визначити найбільш вигідні напрями його застосування.

Приведені витрати — критерій порівняльної економічної ефективності:

$$C + E_n \cdot K \quad (1),$$

де C — поточні витрати при виконанні інноваційних заходів;

K — капіталовкладення при здійсненні інноваційних процесів;

E_n — коефіцієнт порівняльної економічної ефективності.

У сучасних умовах цей критерій є не тільки інструментом сумірності зваженості результатів і витрат у часі, але і враховує наслідки інфляційних процесів, а також ризик від можливих неповернень одночасних витрат унаслідок невдачі нововведень, неплатоспроможності однієї зі сторін та інших факторів. Значення E_n можуть приводитись як на початок, так і на кінець періоду, що розглядається.

Проста норма прибутку (R) на загальні інвестиційні витрати розраховується як відношення прибутку нормального року експлуатації об'єкта до повної суми інвестицій, включаючи передвиробничі витрати:

$$R = \frac{NP + H}{I} \cdot 100\% \quad (2),$$

де NP — чистий прибуток;

P — відсотки на позиковий капітал;

I — загальні інвестиційні витрати.

У практичних розрахунках перевага надається показникові норми прибутку, якщо висувається вимога забезпечення максимальної прибутковості від інноваційної діяльності. До переваг цього критерію належить простота розрахунку. Однак він має суттєві недоліки, зокрема, складно визначити рік, коли результати господарської діяльності досить повно характеризують поведінку об'єкта протягом терміну його функціонування. Інший недолік криється в тому, що дохідність господарських ланок на різних фазах діяльності неоднакова у зв'язку зі зміною цін, ставки позикового відсотка та інших параметрів, що впливають на величину прибутку. Тому зазначений критерій має обмежене застосування.

Як інтегральний показник, що характеризує ефективність інноваційної діяльності підприємства, можна використати коефіцієнт результативності будь-якого конкретного інноваційного проекту (r):

$$r = \frac{R_c}{\sum_{i=1}^N Q_i - \sum_{i=1}^N (H_2 - H_1)} \quad (3),$$

де r — коефіцієнт фактичної результативності роботи інноваційного проекту;

R_c — сумарні витрати за закінченими роботами;

Q — фактичні витрати на дослідження та розробки за i -й рік;

N — кількість років аналізованого періоду;

H_1, H_2 — незавершене виробництво відповідно на початок і кінець аналізованого періоду у вартісному відображенні.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи вищевикладене, зазначимо, щоб оцінити ефективність освоєння інновацій в агропромисловому виробництві, доцільно залучити показники технологічної, економічної, соціальної та екологічної ефективності. Технологічна ефективність передбачає ступінь використання наявних ресурсів підприємства і характеризується комплексом натуральних і вартісних показників, які відображають рівень використання земельних, трудових, матеріальних ресурсів у процесі виробництва продукції, а також приріст ефективності елементів галузевих виробничих систем.

Показники технологічної ефективності є основою визначення економічної ефективності, під якою розуміють ступінь реалізації виробничих відносин. У ринкових умовах вона є визначальною серед інших і відображає одержання певного ефекту, перевищення доходу від виробництва над витратами на нього. За показниками економічної ефективності визначають вплив науково-технічного прогресу на вдосконалення господарського механізму, ріст економічних показників і прискорення інтенсифікації галузі.

Соціальна ефективність передбачає поліпшення умов життя, ступінь соціального розвитку. Екологічна ефективність розглядається як збереження прийнятого стану природного середовища з підвищенням продуктивності виробництва і гарантування населенню екологічно безпечних продуктів харчування.

Отже, щоб оцінити ефективність освоєння інновацій, необхідно залучити систему показників технологічної, економічної, соціальної та екологічної ефективності. Такий підхід гарантуватиме аграрному виробництву постійне отримання вичерпної інформації про стан і ефективність інноваційних процесів. Також механізм даної оцінки повинен мати адаптаційний характер, здатний пристосовуватися до низки постійно наростаючих проблем у здійсненні інноваційної політики сучасних аграрних підприємств. Серед таких проблем найбільш пріоритетними є: скорочення витрат на інновації, викликане згортанням інвестування не тільки наукової сфери, а й технічного переозброєння, оновлення виробництва і продукції; наростання темпів відставання від світового рівня науково-технічного прогресу за широким спектром якісних параметрів розвитку техніки; різке зменшення чисельності науково-дослідних груп, колективів, шкіл і інститутів; надмірна тривалість інноваційних процесів у часі та обмеженість розповсюдження інновацій; надто низька частка радикальних інновацій в загальному обсязі; відсутність зацікавленості в інноваціях через

орієнтацію підприємств на поточне "виживання"; практично повне припинення інвестиційного супроводу програм технічного переозброєння та модернізації виробництва за останні 10 років, фінансування галузевої академічної і вузівської науки, відсутність виваженої промислової і науково-технічної політики.

Література:

1. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционных проектов / [Г. Бирман, С. Шмидт] / пер. с англ., под ред. Л. П. Белых. — М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. 631 с.
2. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / [Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило Л.І. та ін.]. — К.: ННЦ ІАЕ, 2010. — 706 с.
3. Костевко В.І. Методологічні питання оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства [Текст] / Костевко В.І. // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. — 2011. — № 698. — С. 66—73.
4. Крылов Э.И. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности предприятия [Текст]: учебное пособие / Крылов Э.И., Власова В.М., Журавкова И.В. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 608 с.
5. Куцинська М.В. Аналіз існуючих підходів до оцінки економічної ефективності діяльності організацій [Електронний ресурс] / М.В. Куцинська. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc-Gum/Ekpr/2011_50/statti
6. Малюта Л.Я. Оцінювання рівня інноваційного розвитку промислового підприємства [Електронний ресурс] / Л.Я. Малюта // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2011. — Вип. 1 (4). — Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11myrpp.pdf>.
7. Маслак О.І. Система оцінки показників інноваційного потенціалу промислового підприємства [Електронний ресурс] / О.І. Маслак, Л.А. Квятковська // Ефективна економіка. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php>
8. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Лузан О.Ю. Інститути й інституції у розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері // Економіка АПК. — 2013. — № 4. — С. 86—92.
9. Саранчук Г.М. Інноваційний розвиток сільського господарства як основа підвищення його конкурентоспроможності [Текст] / Г.М. Саранчук // Інноваційна економіка. — 2010. — № 1. — С. 26—32.
10. Товт Т.Й. Методичні підходи до визначення показників ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні [Текст] / Т.Й. Товт // Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — Вип. 2011. — С. 240—249.
11. Якимчук Т.В. Соціально-економічна ефективність підприємства та її значення в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Т.В. Якимчук. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc-gum/Vzhdtu-econ/2011>
12. Янковська О.І. Інноваційний процес у сільському господарстві [Текст] / О.І. Янковська // Наука й економіка: науково-теоретичний журнал Хмельницького

го економічного університету. — 2009. — № 4 (16), Т. 2. — С. 54—58.

13. Яковлев А.І. Методика визначення ефективності інвестицій, інновацій, господарських рішень в сучасних умовах / А.І. Яковлев. — Х.: Бізнес-інформ, 2001. — 56 с.

References:

1. Birman, G. (1997), Ekonomichnii analiz investitsiinih projektiv [The Economic analysis of investment projects]. Moscow: Banks and exchanges, UNITY [Russia].
2. Sabluk, P.T. Shpikuliak, O.G. & Kurilo, L.I. (2010), Innovatiinai diulnist v agrarnii sferi:instutusionalnii aspekt [Innovation activities in the agricultural sector: institutional aspects].Kyiv: NNZ IAE [in Ukrainian].
3. Kostevko, V. I. (2011), Methodological issues of evaluating the effectiveness of enterprise innovation. Proceedings of the National University "Lviv Polytechnic". Problems of Economics and Management, 698, 66—73.
4. Krylov, E. I. Vlasov, V. M. Zhuravkova, I. V. (2003), Analysis of efficiency of investment and innovation enterprise. Moscow: Finance and statistics.
5. Kutsynsk, M. (2011), Analysis of existing approaches to evaluating the economic efficiency of organizations. Retrieved September 15, 2013, from: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2011_50/statti/29.pdf
6. Malyuta, L. Y. (2011), Evaluation of innovative development of the industrial enterprise. Socio-economic problems and the state, 1 (4). Retrieved September 15, 2013, from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mlyrpp.pdf>.
7. Maslak, O. I. Kvyatkovskaya, L. A. (n. d.), Performance evaluation system of industrial innovation potential of enterprises. Efficient Economy. Retrieved September 15, 2013, from: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=298>
8. Malik, M.U. Shpikyliak, O.G. and Lyzan, O.Y. (2013). Istityti y instityczii u rozvytku integracziinih protsesiv v agrarnii sferi [Instituti th institutsii have rozvitku integratsiynih protsesiv in agrarniy sferi]. Ekonomika APK — Economics agribusiness, 4, 86—92 [in Ukrainian].
9. Saranchuk, G. M. (2010), Innovative development of agriculture as a basis for increasing its competitiveness. Innovative Economy, 1, 26—32.
10. Tovt, T. J. (2011), Methodological approaches to determining the performance of innovative activity of industrial enterprises in Ukraine. Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine, 2011,240—249.
11. Yakymchuk, T. (2011), Socio-economic efficiency of the enterprise and its role in modern terms. Retrieved September 15,2013, from: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2011_2_2/41.pdf
12. Jankowska, O. I. (2009), Innovation process in agriculture. Science and Economics: scientific and theoretical journal Khmelnytsky University of Economics, 4 (16), vol. 2, 54—58.
13. Ykolev, A. (2001), Metodika vizhachenii efektivnosti investichii, innovatchii, gopodarckikh richen v sytchasnikh umovakh [Method of determining the efficiency of investment, innovation, economic decisions in the present conditions]. Kharkov, Business Inform [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 02.04.2014 р.